

Zgnilec, Eugeniusz

Zagadnienia organizacyjne związane z konserwacją Starego Miasta w Zamościu

---

Ochrona Zabytków 22/3 (86), 186-188

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE ZWIĄZANE Z KONSERWACJĄ STAREGO MIASTA W ZAMOŚCIU

Wstępne formalności związane z ratowaniem zabytkowego zespołu Zamościa zostały podjęte przez Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w 1961 r. Wykonano inwentaryzację zabytkowej części miasta, określono jej stan techniczny oraz ustalono prace niezbędne do wykonania w ramach remontów kapitalnych.

Kompleks staromiejski stanowi 146 różnych budowli, z których 120 użytkowanych było na cele mieszkalne, zamieszkałych w roku 1961 przez 4616 osób. Pozostałe obiekty wykorzystano na siedziby instytucji i organizacji użyteczności publicznej, jak szkoły, obiekty kulturalne, sakralne i inne.

W toku inwentaryzacji i określania stanu technicznego stwierdzono, iż 20% budynków mieszkalnych wykazuje zniszczenie powyżej 70%, 50% budynków zniszczonych jest w granicach od 50 do 60%, a stan zniszczenia 30% budowli ustalono na 35 do 50%. Brak decyzji i środków finansowych spowodowały, że wielu domów o najwyższym stanie zniszczenia nie udało się już uratować i zostały one rozebrane, a zamieszkałe tam rodziny otrzymały pomieszczenia zastępcze. Należą do nich domy położone przy ulicach: Greckiej 4, Ormiańskiej 17, Staszica 2, Moranda 10 i Pereca 15.

Opracowany program ratowania staromiejskiego zespołu przewidywał wydatkowanie na ten cel około 165 mln zł. Został on przedstawiony Prezydium WRN w Lublinie, ministerstwu: Gospodarki Komunalnej, Kultury i Sztuki oraz Komisji Planowania przy Radzie Ministrów. Znalazł pełne poparcie miejskiej i wojewódzkiej instancji partyjnej. Do jego rozpowszechnienia bardzo aktywnie włączyły się środki masowego przekazu, a zwłaszcza organ prasowy Zarządu Głównego ZMS „Sztandar Młodych”, który w cyklu artykułów pt. SOS dla Zamościa przedstawił katastrofalny stan techniczny zamojskich kamieniczek, zaatakowanych przez grzyb, oraz bardzo ciężkie warunki

mieszkalne zamieszkałych tam rodzin na skutek braku urządzeń wodociągowych i sanitarno-kanalizacyjnych. Urządzenia te w 1961 r. znajdowały się tylko w 9 budynkach, a zatem sieć wodociągowo-kanalizacyjną posiadało tylko 6,1% budynków tego zespołu.

Program nasz wywołał ogromne zainteresowanie w organach, do których został skierowany, zwłaszcza w Ministerstwie Gospodarki Komunalnej, gdzie w tej sprawie odbyło się szereg konferencji i porad, którym przewodniczyli dyrektorzy zainteresowanych departamentów, a także podsekretarze stanu ministerstwa: prof. dr Juliusz Goryński, inż. Jerzy Majewski oraz mgr Zdzisław Drozd. Mimo braku formalnej decyzji o przystąpieniu do prac, ministerstwo pozwoliło nam podjąć prace przygotowawcze, które polegały na zleceniu opracowania dokumentacji projektowo-kosztorysowej oraz na budowie pomieszczeń zastępczych, do których mieli być przekwaterowani mieszkańcy na czas remontu. Wznoszenie tych pomieszczeń rozpoczęto w południowej części miasta, na tzw. Zamczysku, stosując szeroko reklamowane prefabrykowane elementy produkcji zakładów w Namysłowie. Niestety w trakcie eksploatacji okazały się nietrwałe i nieekonomiczne. Opracowanie dokumentacji zlecono Pracowniom Konserwacji Zabytków w Warszawie, której wielu pracowników, a zwłaszcza generalny projektant mgr inż. Tadeusz Makarski, udzielało nam ogromnej pomocy w przygotowaniu wystąpień i elaboratów na tematy związane z potrzebą rozpoczęcia prac i wykonywania ich w sposób kompleksowy. W maju 1963 r. KOPI Ministerstwa Gospodarki Komunalnej zatwierdziło projekt wstępny na remont pierwszego bloku — kompleksu budynków pomiędzy ulicami Ormiańską — Bazyliąską — Lenina — Grecką. Projekt ten miał być modelem — pierwowzorem do opracowania dokumentacji dla dalszych bloków, a decyzją KOPI stał się podstawą dla naszej dalszej działalności i miał się rozciągać na całe miasto.

Zgodnie z opracowaną dokumentacją i decyzjami prace miały mieć charakter kompleksowy. Projekt przewidywał wykonanie sieci wodociągowo-kanalizacyjnej w obrębie staromiejskim i podłączenie każdej remontowanej kamieniczki do tej sieci oraz wykonanie odpowiednich instalacji w każdym mieszkaniu. Poza tym zakres prac obejmował podpiwniczenia, wymianę fundamentów, przebudowę klatek schodowych, stropów, więźby dachowej i pokrycia dachowego.

Pod koniec r. 1964 przystąpiono do przekwaterowania rodzin zamieszkałych w bloku I A, zw. Padkarpem do pomieszczeń zastępczych, oraz do prac remontowych. Godny podkreślenia jest fakt, że rodziny, które przechodziły z centrum na peryferia miasta wykazały ogromne zrozumienie dla sprawy i przeniosły się bez jakiegokolwiek postępowania przymusowego i eksmisji, w terminie ustalonym przez Biuro Renowacji i wykonawcę — Miejskie Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane. Przedsiębiorstwo przeszło odpowiednie zmiany organizacyjne: w drodze konkursu sprowadzono szereg osób o wysokich kwalifikacjach i umiejętnościach. Dzięki zrozumieniu i życzliwości Ministerstwa Gospodarki Komunalnej uzupełniono brakujący sprzęt oraz środki transportowe. Największą trudność stanowiło to, że w początkowym okresie władze wojewódzkie nie uwzględniały specyfiki prac jakie przedsiębiorstwo miało wykonać. W rozdziale etatów funduszu płac i przydziale materiałów traktowano je jak każde inne przedsiębiorstwo remontowo-budowlane.

W r. 1966 na teren miasta w charakterze wykonawcy weszły Pracownie Konserwacji Zabytków, początkowo Oddział Warszawski a obecnie Lubelski. Wykonały one dotychczas remont kapitalny czołowej budowli, jaką jest ratusz, zakresem i jakością wykonanych prac wzbudzając powszechne uznanie. Przedsiębiorstwo to prowadzi również remont bożnicy, w której mieści się Biblioteka Miejska oraz kilku kamieniczek położonych w obrębie pl. Mickiewicza (Rynku Wielkiego).

W ramach dotychczasowej realizacji wykonano remont kapitalny 17 budynków mieszkalnych o 107 mieszkaniach (269 izbach) oraz uzyskano drogą adaptacji 22 lokale użytkowe o 49 pomieszczeniach, położone w części parterowej budynków mieszkalnych. Zasadniczym źródłem finansowania tych prac są środki przeznaczone na remonty kapitalne budynków mieszkalnych pochodzące z Ministerstwa Gospodarki Komunalnej. Również od kilku lat otrzymujemy z Ministerstwa Kultury i Sztuki środki na dofinansowanie prac przy elewacjach, niektórych wystrojach zewnętrznych i obiektach o charakterze użyteczności publicznej. Rozpoczęcie prac związanych z ratowaniem staromiejskiego zespołu oraz uzyskane efekty uznać należy za

ogromny sukces. Jednakże władze miejskie mają bardzo poważne trudności z ich kontynuowaniem. Nie zadowala nas jakość i tempo prowadzonych prac, a także ich zakres, który trzeba będzie bezwzględnie poszerzyć (wprowadzić centralne ogrzewanie, którego dotychczas nie robiono).

Największą przeszkodą w rytmicznym kontynuowaniu prac i czynnikiem, powodującym niekiedy zadrażnienie stosunków między niektórymi mieszkańcami tej części miasta a wydziałami naszego Prezydium, jest znaczny ubytek mieszkań. Wskutek wyburzeń, modernizacji wewnątrz oraz likwidacji mieszkań w części parterowej uszczuplona zostanie powierzchnia mieszkalna o ponad 21000 m². Oznacza to, że zasoby mieszkaniowe zmniejszą się o 498 mieszkań. Bez podjęcia decyzji o uzupełnieniu tego ubytku nie będzie można już od r. 1970 prowadzić dalej prac renowacyjnych, bowiem pomieszczenia zastępcze zostaną zasiedlone przez rodziny, których mieszkania uległy likwidacji. Stąd też nasze Prezydium wystąpiło z wnioskiem do odpowiednich władz o zwiększenie liczby mieszkań. Przewiduje on uzyskanie 298 mieszkań w drodze poszerzenia zakresu rzeczowego budownictwa rad narodowych, a 200 — dla rodzin dobrze sytuowanych za pośrednictwem budownictwa spółdzielczego.

Pierwotnie opracowany program renowacji zespołu staromiejskiego który jak już wspomniano obejmował w zasadzie remonty kapitalne budynków mieszkalnych i ich wyposażenie w podstawowe urządzenia wodociągowo-kanalizacyjne, został poddany szczegółowej analizie. W jej wyniku w styczniu 1968 r. Prezydium MRN przygotowało nowy program, tym razem usiłujący problem Starego Miasta potraktować kompleksowo. Obejmuje on już nie tylko remont budynków mieszkalnych lecz również remont obiektów użyteczności publicznej, budowę urządzeń towarzyszących — ulic, oświetlenia i instalacji c.o. a także rekonstrukcję niektórych obiektów pofortecznych. Aktualny program renowacji zespołu zabytkowego jest programem niezwykle ambitnym; przewiduje zakończenie remontów kapitalnych budynków mieszkalnych do 1975 r., a pozostałych obiektów i urządzeń towarzyszących do 1980 r. Gwarantem jego realizacji będzie przede wszystkim spełnienie naszych postulatów, a więc głównie zbudowanie mieszkań zastępczych, wzmocnienia MPRB oraz rozbudowa PKZ. Pragnieniem władz miejskich, mieszkańców Zamościa oraz wszystkich jego wielbicieli i sympatyków jest, ażeby 400-lecie swego istnienia, które przypada w 1980 r., stary Zamość powitał w nowej szacie.

mgr Eugeniusz Zgnilec
Przewodniczący Prezydium MRN,
Zamość

PROBLÈMES ORGANISATIONNELS LIÉS À LA CONSERVATION DE LA VIEILLE DE ZAMOŚĆ

En 1961, des actions initiales ont été entreprises ayant pour but de sauver les monuments historiques de Zamość. Cet ensemble comprend 146 divers bâtiments, dont 120 étaient utilisés comme habitations, le reste en tant que bâtiments d'utilité publique. Ils accusaient un état de destruction assez considérable — de 30 à 70%. En 1963, a été approuvé le projet préliminaire de reconstruction et, l'année suivante, du relogement des habitants et des travaux de réfection

dans la cité historique. Les moyens financiers sont alloués par le Ministère de l'Economie Communale; par contre, les travaux de conservation, beaucoup plus compliqués, sont financés par le Ministère de la Culture et de l'Art. Les travaux sont très avancés et la fin de la restauration des maisons d'habitation est prévue pour l'année 1975, et des objectifs restants en 1980, c'est-à-dire au moment de la célébration du quatrième centenaire de cette ville de la Renaissance.